

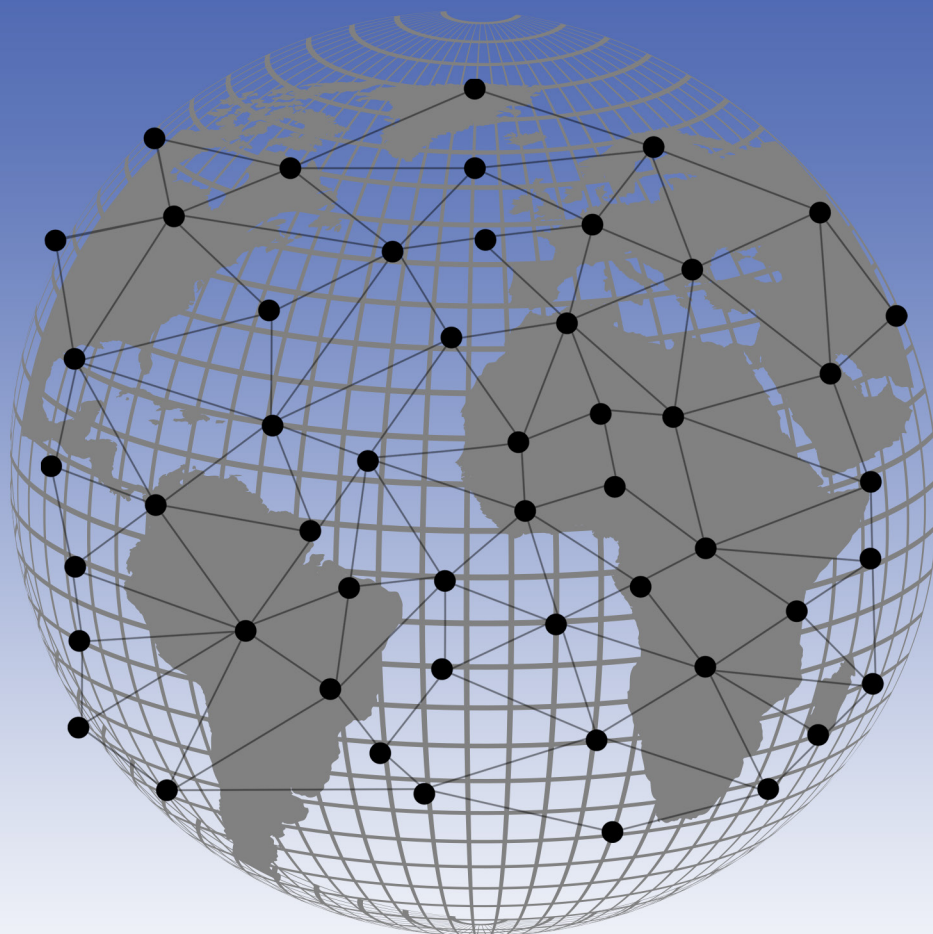

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره صد و سیزده)

در این شماره می‌خوانید:

- حضور روسیه در خلیج مکزیک
- افزایش دارایی‌های صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان
- احیای مسیر تجاری عراق با سوریه
- کاهش تعرفه‌های میان امارات و اوراسیا

تیر ۱۴۰۴

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره صد و سیزده)

مدیریت دیپلماسی اقتصادی و آینده‌پژوهی

تاریخ انتشار: تیر ۱۴۰۴

واژه‌های کلیدی: رکود اقتصادی، کریدور میانی، پرداخت الکترونیکی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، خلیج مکزیک

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	تحولات جهانی
۱۱	تحولات منطقه‌ای
۲۵	پژوهش‌های تازه

تحولات جهانی

ادامه رکود در بخش تولید چین برای سومین ماه متوالی؛ کاهش ۹.۱ درصدی سود صنعتی

فعالیت تولیدی چین در ماه ژوئن برای سومین ماه پیاپی در وضعیت انقباضی باقی ماند. بر اساس داده‌های منتشر شده از سوی اداره ملی آمار، «شاخص مدیران خرید»^۱ رسمی چین در این ماه به ۴۹.۷ واحد رسید. این رقم که نسبت به ۴۹.۵ واحد در ماه مه اندکی افزایش یافته، همچنان نشان دهنده چشم‌انداز ضعیف در بخش صنعت است؛ چشم‌اندازی که تحت تاثیر کاهش تقاضای خارجی، فشارهای ناشی از افت قیمت‌ها و تداوم تنش‌های تجاری تضعیف شده است.

شاخص مدیران خرید که یکی از شاخص‌های کلیدی برای سنجش تمایلات و انتظارات فعالان صنعتی و اقتصادی به شمار می‌رود، مرز ۵۰ واحد را به عنوان حد تفکیک بین رشد و رکود تعریف می‌کند. در گزارش اخیر، با وجود احیای نسبی در تولید و سفارش‌های داخلی، دو مولفه «سفارش‌های صادراتی» و «اشتغال» همچنان در محدوده انقباض قرار دارند. زیرشاخص سفارش‌های صادراتی با عدد ۴۷.۷ برای چهاردهمین ماه متوالی در وضعیت رکودی باقی مانده و شاخص اشتغال نیز با کاهش بیشتر به ۴۸.۲ واحد رسیده است؛ مسئله‌ای که نشان‌دهنده افزایش احتیاط در جذب نیروی کار توسط بنگاه‌های صنعتی است.

بخش تولید چین در ماه‌های اخیر تحت فشار مجموعه‌ای از عوامل قرار داشته است: کاهش تقاضای جهانی، تداوم بحران در بخش مسکن و اعمال تعرفه‌های جدید از سوی ایالات متحده. هرچند توافق اولیه‌ای موسوم به «چارچوب ژنو» که در تاریخ ۹ ژوئن میان چین و آمریکا حاصل شد، بخشی از تنش‌های تجاری را تعدیل کرد، اما بسیاری از تعرفه‌های تنبیهی به‌ویژه در حوزه‌های الکترونیک و ماشین‌آلات همچنان به قوت خود باقی مانده‌اند.

از سوی دیگر، بر اساس گزارش جداگانه‌ای از اداره ملی آمار، سود شرکت‌های صنعتی چین در ماه مه نسبت به مدت مشابه سال گذشته، ۹.۱ درصد کاهش یافته است. این افت سود، نشانه‌ای از توقف روند احیای نسبی سودآوری در ماه‌های مارس و آوریل تلقی می‌شود و عمدتاً ناشی از کاهش قیمت تولیدکننده و کاهش حاشیه سود بنگاه‌هاست. سود تجمعی صنایع چین در دوره

پنج‌ماهه ابتدایی سال ۲۰۲۵ معادل منفی ۱.۱ درصد گزارش شده است. در این میان، بنگاه‌های دولتی با کاهش ۷.۴ درصدی بدترین عملکرد را ثبت کرده‌اند، در حالی که شرکت‌های دارای سرمایه خارجی ۳.۴ درصد و شرکت‌های خصوصی **با** ۰.۳ درصد رشد اندکی را تجربه کرده‌اند.

ترکیب شاخص‌های شاخص مدیران خرید و سود صنعتی، تصویری دوگانه از وضعیت بخش تولید چین ترسیم می‌کند. در حالی که برخی مولفه‌ها - نظیر افزایش سرعت تحویل سفارش‌ها و بهبود سفارش‌های داخلی - نشانه‌هایی از کند شدن روند رکود را آشکار می‌کنند، کاهش مداوم سود شرکت‌ها همچنان بر فشارهای وارده بر حاشیه سود، به دلیل افت قیمت‌ها و محدودیت‌های تجاری، تاکید دارد. شاخص قیمت تولیدکننده^۱ نیز در ماه مه با کاهش ۳.۶ درصدی همراه بود؛ کاهش‌ی که نگرانی‌ها درباره تداوم روند تورم منفی در بخش تولید را تقویت کرده است.

در چنین شرایطی، انتظار می‌رود سیاست‌گذاران اقتصادی چین همچنان رویکردی حمایتی در پیش گیرند. گزارش‌ها حاکی از آن است که بانک مرکزی چین در حال بررسی کاهش بیشتر نرخ سپرده قانونی و گسترش ابزارهای تامین مالی هدفمند برای حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط صنعتی است. در حوزه سیاست مالی نیز، دولت با پیش‌پرداخت بخش عمده‌ای از سهمیه اوراق قرضه ویژه دولت‌های محلی در سال ۲۰۲۵ (به ارزش تقریبی ۳ هزار میلیارد یوان) می‌کوشد از طریق افزایش سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی، ثبات در سطح تقاضا را حفظ کند.

همزمان، نهادهای نظارتی در حال طراحی سازوکاری موسوم به «فهرست سفید» هستند که به موجب آن، توسعه‌دهندگان واجد شرایط در بخش مسکن خواهند توانست با تضمین بانک‌های دولتی، اقدام به انتشار اوراق بدهی کنند. هدف از این طرح، احیای اعتماد عمومی به پروژه‌های پیش‌فروش و کاهش نوسانات تقاضا برای محصولات صنعتی بالادستی است.

با توجه به تداوم ضعف در تقاضای جهانی و تاخیر در اثربخشی سیاست‌های محرک داخلی، تحلیل‌گران پیش‌بینی می‌کنند سودآوری در بخش تولید حداقل تا پایان سه‌ماهه سوم سال ۲۰۲۵ بهبود معناداری نخواهد یافت. در این میان، بهبود پایدار در صادرات، همراه با تثبیت تقاضای داخلی و احیای بازار مسکن، مولفه‌های کلیدی برای خروج اقتصاد صنعتی چین از وضعیت رکودی محسوب می‌شوند.

هند در پی بهره‌برداری از کریدور میانی

به تازگی رسانه‌های هندی گزارش دادند که دولت هند به طور رسمی بررسی مسیر ترانزیتی بین‌المللی ماورای خزر، موسوم به «کریدور میانی»^۱، را آغاز کرده است. این مسیر که به عنوان یکی از مهم‌ترین گزینه‌های جایگزین برای اتصال چین به اروپا بدون عبور از روسیه یا ایران شناخته می‌شود، در کانون توجه راهبردی هند قرار گرفته است. هدف اصلی این ارزیابی، کاهش وابستگی به طرح «کمربند و جاده» چین (BRI) و مدیریت مخاطرات ژئوپلیتیکی ناشی از مسیرهای دریایی، از جمله کانال سوئز، عنوان شده است.

کریدور میانی، یک مسیر چندوجهی حمل‌ونقلی است که از چین آغاز می‌شود و از طریق قزاقستان، دریای خزر، جمهوری آذربایجان، گرجستان و دریای سیاه به اروپای شرقی و غربی می‌رسد. این مسیر شامل حمل‌ونقل ریلی از چین به قزاقستان، حمل‌ونقل دریایی در خزر به بندر باکو، عبور ریلی از قفقاز جنوبی و سپس انتقال دریایی در دریای سیاه است. کریدور میانی نه تنها مسیرهای زمینی سنتی از طریق روسیه را دور می‌زند، بلکه در مقایسه با مسیر دریایی از کانال سوئز، زمان انتقال کالا به اروپا را تا حدود دو هفته کاهش می‌دهد.

از آنجا که هند به طور مستقیم به این کریدور متصل نیست، پیوستن به آن مستلزم طراحی و اجرای پیوندهای لجستیکی از طریق کشورهایمانند ایران، ترکمنستان یا امارات متحده عربی است. در این راستا، سه سناریوی فنی برای اتصال هند به این مسیر مطرح شده است:

۱. از طریق کریدور بین‌المللی شمال - جنوب^۲ که هند را از طریق بندر چابهار و حمل‌ونقل ترکیبی دریایی و ریلی به بندر آکتائو در قزاقستان متصل می‌کند؛

۲. مسیر زمینی از بندرعباس به قزاقستان از طریق ترکمنستان؛

۳. اتصال غیرمستقیم از طریق بنادر امارات یا عمان به دریای خزر یا دریای سیاه.

تحقق هر یک از این گزینه‌ها، مستلزم هماهنگی دیپلماتیک، توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و تامین مالی مشترک است.

کریدور میانی از نظر فنی به زیرساخت‌های حمل‌ونقل و دیجیتالی گسترده‌ای مجهز است.

1- Trans-Caspian International Transport Route (TITR)

2- International North-South Transport Corridor (INST)

تفاوت عرض ریل بین چین و کشورهای آسیای مرکزی مستلزم تعویض محور یا بارگیری مجدد واگن‌هاست. بنادری همچون خورگوس، آکائو، کوریک، باکو، تفلیس، پوتی و باتومی به عنوان گره‌های کلیدی در زنجیره ترانزیت ایفای نقش می‌کنند. این مسیر ظرفیت حمل طیف متنوعی از کالاها (از جمله کانتینر، دارو، قطعات صنعتی و محصولات کشاورزی) را دارد و در آن، سامانه‌های گمرکی یکپارچه، آزمایش بلاک‌چین و اجرای دستورالعمل TIR به کار گرفته شده‌اند.

هند برای بهره‌برداری موثر از این مسیر، نیازمند انعقاد توافقات دوجانبه با کشورهای کلیدی در مسیر، نظیر قزاقستان، جمهوری آذربایجان و گرجستان است. همچنین، ایجاد بنادر خشک، پایانه‌های چندوجهی و سازوکارهای بیمه‌ای برای مدیریت مخاطرات ژئوپلیتیکی از جمله گام‌های اساسی به شمار می‌روند. در این میان، بهره‌گیری از الگوهای «مشارکت عمومی - خصوصی»^۱ نیز به عنوان راهکاری موثر برای تامین مالی پروژه‌ها مطرح شده است.

در سطح منطقه‌ای، این رویکرد با گرایش فزاینده کشورهای آسیای مرکزی به تنوع‌بخشی در مسیرهای ترانزیتی هم‌راستا شده است. قزاقستان به عنوان بازیگر محوری، با توسعه بنادر خود در آکائو^۲ و کوریک^۳، احداث خطوط ریلی با چین و جمهوری آذربایجان و مشارکت در دیجیتالی‌سازی زنجیره‌های تامین، جایگاه خود را در این کریدور تقویت کرده است. هر چند نفوذ چین از طریق ابتکار «کمربند - جاده»^۴ همچنان ادامه دارد، اما نشانه‌هایی از تمایل به ایجاد توازن راهبردی با حضور بازیگرانی چون هند نیز مشاهده می‌شود.

در مجموع، ارزیابی هند از کریدور میانی از مسیر قزاقستان، نشانه‌ای از چرخش تدریجی در سیاست‌های تجاری و ژئوپلیتیکی این کشور است. این کریدور نه تنها می‌تواند زمان و هزینه‌های حمل‌ونقل را کاهش دهد، بلکه بستر مناسبی برای افزایش نقش هند در زنجیره جهانی تامین و تعمیق روابط راهبردی با کشورهای اوراسیا فراهم می‌کند. با این حال، تحقق این هدف مستلزم عزم سیاسی، سرمایه‌گذاری زیرساختی و همکاری همه‌جانبه با شرکای منطقه‌ای خواهد بود.

1- Public-Private Partnership (PPP)

2- Aktau

3- Kuryk

4- Belt and Road Initiative (BRI)

چشم‌انداز بدبینانه بزرگ‌ترین بانک روسیه برای سال ۲۰۲۶

گرمان گِرف، مدیرعامل بانک «اسبر»^۱ - بزرگ‌ترین بانک روسیه - در مجمع سالانه سهام‌داران اعلام کرد که این موسسه مالی در سال ۲۰۲۶ نیز با چالش‌های جدی مواجه خواهد بود. او تداوم نرخ‌های بهره بالا و کاهش شدید تقاضای اعتباری را عوامل اصلی این وضعیت دانست و هشدار داد شرایط مالی سختی که از سال ۲۰۲۵ آغاز شده، همچنان پابرجا خواهد ماند. او با اشاره به نرخ‌های بهره «بی‌سابقه» و افت تمایل به استقراض، تاکید کرد که این وضعیت، فعالیت کسب‌وکارها را با فشار مضاعف روبه‌رو کرده است. از زمان آغاز جنگ اوکراین و تشدید تحریم‌های غرب، بانک مرکزی روسیه برای کنترل تورم و تثبیت روبل، نرخ کلیدی بهره را از ۹.۵ درصد در فوریه ۲۰۲۲ به ۲۰ درصد افزایش داد. این نرخ پس از کاهش موقت به ۷.۵ درصد، از نیمه ۲۰۲۳ مجدداً روند صعودی یافت و در اکتبر ۲۰۲۴ به اوج ۲۱ درصد رسید. با این حال، در ژوئن ۲۰۲۵ نخستین کاهش در دو سال اخیر اعمال شد و نرخ به ۲۰ درصد بازگشت.

مدیرعامل اسبر با اذعان به دشواری‌های سال ۲۰۲۵، بر توان تاب‌آوری بانک تاکید کرد و گفت: «دستیابی به نتایج حتی در سخت‌ترین دوره‌ها بخشی از هویت اسبر است». با وجود این، او پیش‌بینی کرد که سال ۲۰۲۶ نیز با توجه به تداوم ابهام ژئوپلیتیکی، کاهش رشد اقتصادی و سیاست‌های پولی سخت‌گیرانه، سالی آسان نخواهد بود.

تحریم‌های مالی غرب، دسترسی بانک‌ها و شرکت‌های روسی به بازارهای سرمایه جهانی را محدود کرده و هزینه تامین مالی داخلی را افزایش داده است. با وجود این فشارها، اقتصاد روسیه پس از رکود ۱.۲ درصدی در ۲۰۲۲، در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ به ترتیب رشد ۴.۱ و ۴.۳ درصدی را تجربه کرد. با این حال، پیش‌بینی‌ها برای ۲۰۲۵ و ۲۰۲۶ به ترتیب از رشد ۱ تا ۲ درصد و حداکثر ۱.۵ درصد حکایت دارند؛ نرخی که پاسخ‌گوی هزینه‌های سنگین سرمایه‌گذاری در شرایط نرخ بهره بالا نیست.

گِرف تاکید کرد که اسبر باید به سرعت با محیط متغیر اقتصادی تطبیق یابد و تنوع‌بخشی به سبد دارایی‌ها را ادامه دهد. او از سهام‌داران خواست برای دوره‌ای از «شرایط مالی فشرده» آماده باشند و سرمایه‌گذاری در فناوری و خدمات دیجیتال را عامل کلیدی حفظ جایگاه بازار اسبر

دانست. در مجموع، چشم‌انداز سودآوری نظام بانکی روسیه، به‌ویژه در حوزه خرده‌فروشی و وام‌دهی تجاری، بیش از هر چیز به روند نرخ‌های بهره و بازگشت اعتماد مشتریان وابسته خواهد بود.

روسیه و کوبا مرکز لجستیکی مشترک در خلیج مکزیک راه‌اندازی می‌کنند

روسیه و کوبا قصد دارند مرکز لجستیکی مشترکی در بندر راهبردی «ماری‌یل»^۱ کوبا، واقع در دهانه خلیج مکزیک، تأسیس کنند. این پروژه با هدف تسهیل تجارت میان روسیه و کشورهای آمریکای لاتین و تقویت مناسبات اقتصادی دوجانبه، در حاشیه «همایش بین‌المللی اقتصادی سن‌پترزبورگ ۲۰۲۵» مورد تأیید قرار گرفت. تاتیانا ماشکوا، رئیس کمیته ملی همکاری‌های اقتصادی روسیه با آمریکای لاتین، اعلام کرد که دو کشور به صورت «همزمان و هماهنگ» در حال پیشبرد مراحل راه‌اندازی این هاب لجستیکی هستند.

بندر ماری‌یل، عمیق‌ترین بندر تجاری کوبا، به دلیل برخورداری از ترمینال کانینری پیشرفته، منطقه آزاد تجاری، انبارهای مدرن، اتصال ریلی به شبکه داخلی و مشوق‌های مالیاتی و گمرکی، اهمیت راهبردی بالایی دارد. شماری از شرکت‌های روسی نیز پیشاپیش در این منطقه مستقر شده‌اند. همزمان، مذاکراتی برای تقویت همکاری‌های مالی با پشتیبانی «مرکز صادرات روسیه»^۲ در جریان است. هدف از این رایزنی‌ها، کاهش موانع لجستیکی و تسهیل تجارت دوجانبه عنوان شده است. شرکت‌های روسی با بهره‌گیری از این پایگاه، می‌توانند صادرات خود به بازارهای آمریکای مرکزی و حوزه کارائیب را تسهیل کنند.

در همین راستا، دولت کوبا پیشنهادی برای ایجاد یک پارک صنعتی به وسعت ۵۰ هکتار ویژه «اتحادیه اقتصادی اوراسیا»^۳ در محدوده منطقه ویژه اقتصادی ماری‌یل ارائه کرده است. این پارک برای مدت اولیه ۵۰ سال (با امکان تمدید قرارداد) در اختیار این اتحادیه قرار خواهد گرفت. هدف از این طرح، بومی‌سازی تولیدات، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و تسهیل دسترسی اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا به بازارهای آمریکای لاتین است. ایجاد این مرکز لجستیکی بخشی از راهبرد کلان مسکو برای تقویت حضور تجاری در آمریکای لاتین از مسیرهای دریایی

1- Mariel

2- Russian Export Center

3- Eurasian Economic Union (EAEU)

جایگزین و خارج از نفوذ غرب به شمار می‌رود. روسیه از طریق توسعه زیرساخت‌های اقتصادی در خلیج مکزیک، می‌کوشد جای پای خود را در منطقه‌ای راهبردی تثبیت کرده و در عین مقابله با تحریم‌های غرب، افق‌های تجاری جدیدی را بگشاید.

تحولات منطقه‌ای

افزایش دارایی‌های صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان به ۱.۱۵ تریلیون دلار در سال ۲۰۲۴

صندوق سرمایه‌گذاری عمومی^۱ عربستان سعودی، به عنوان یکی از بزرگ‌ترین صندوق‌های ثروت ملی در جهان، در سال ۲۰۲۴ با ثبت رشد ۱۸ درصدی در دارایی‌ها، به ارزش کل ۴.۳۲۱ تریلیون ریال سعودی (معادل ۱.۱۵ تریلیون دلار) رسید. این رقم در پایان سال ۲۰۲۳ معادل ۳.۶۶۴ تریلیون ریال (۹۸۰ میلیارد دلار) بود. بر پایه گزارش اولیه‌ای که در بازار بورس اوراق بهادار لندن منتشر شد، این رشد قابل توجه، نتیجه عملکرد مالی مطلوب و تنوع‌بخشی هدفمند به منابع تامین مالی در چارچوب راهبرد کلان صندوق برای افزایش انعطاف‌پذیری و تثبیت جایگاه جهانی آن بوده است. شاخص‌های مالی کلیدی صندوق در سال ۲۰۲۴ به شرح زیر است:

درآمد کل: درآمد صندوق با رشدی ۲۵ درصدی به ۴۱۳ میلیارد ریال سعودی (معادل ۱۱۰ میلیارد دلار) رسید. این افزایش عمدتاً ناشی از عملکرد مناسب شرکت‌های تابعه از جمله «سافی»، «معادن»، «اس‌تی‌سی» و «بانک ملی سعودی» و همچنین سود تقسیمی دریافتی از شرکت آرامکو و مشارکت فعال در پروژه‌های راهبردی بوده است.

سود خالص: سود خالص صندوق در پایان سال ۲۰۲۴ معادل ۲۶ میلیارد ریال (۶.۹۳ میلیارد دلار) گزارش شد.

موجودی نقدی: سطح نقدینگی صندوق همچنان بالا باقی ماند و به ۳۱۶ میلیارد ریال (۸۴.۲۵ میلیارد دلار) رسید که نشان‌دهنده ظرفیت مالی مناسب برای سرمایه‌گذاری‌های آینده است.

بدهی و تسهیلات مالی: مجموع بدهی‌ها و تسهیلات مالی صندوق به ۵۷۰ میلیارد ریال (معادل ۱۵۱.۹۸ میلیارد دلار) بالغ شد. با این حال، نسبت بدهی به کل دارایی‌ها همچنان در سطح کنترل‌شده ۱۳ درصد حفظ شده است که بیانگر سلامت مالی و مدیریت ریسک مناسب در

ساختار سرمایه صندوق است.

در راستای راهبرد کلان صندوق برای افزایش تنوع و دسترسی به بازارهای مالی جهانی، صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان در سال ۲۰۲۴ چند عملیات بزرگ تامین مالی را با موفقیت به اجرا درآورد. از جمله این اقدامات می‌توان به انتشار صکوک دلاری به ارزش ۲ میلیارد دلار و نخستین عرضه اوراق قرضه به پوند انگلیس به ارزش ۶۵۰ میلیون پوند اشاره کرد. در کنار این اقدامات، عربستان اعلام کرده است که بازپرداخت و تمدید موفق تسهیلات اعتباری تجدیدپذیر به ارزش ۱۵ میلیارد دلار، نشان‌دهنده افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و بین‌المللی به اعتبار، ثبات و عملکرد این نهاد مالی است. دولت عربستان مدعی است که دستاوردهای مالی و سرمایه‌گذاری اخیر صندوق، بیانگر توانمندی آن در ایجاد توازن میان تنوع‌طلبی سرمایه‌گذاری و حفظ انضباط مالی است؛ رویکردی که جایگاه صندوق را به عنوان موتور محرک تحقق اهداف چشم‌انداز ۲۰۳۰ این کشور بیش از پیش تقویت کرده است.

از زمان آغاز اقدامات راهبردی صندوق در سال ۲۰۱۷ تاکنون، بیش از ۱۰۳ شرکت جدید تحت مدیریت آن تاسیس شده‌اند. دامنه سرمایه‌گذاری‌های صندوق در سال‌های اخیر به طور چشم‌گیری گسترش یافته و اکنون طیف وسیعی از حوزه‌ها از جمله زیرساخت، فناوری، انرژی‌های تجدیدپذیر، ورزش و گردشگری را دربرمی‌گیرد. تنها در اروپا، سرمایه‌گذاری‌های صندوق در سال ۲۰۲۳ منجر به ایجاد بیش از ۲۵۴ هزار فرصت شغلی مستقیم و غیرمستقیم شده است. صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان با رشد سریع در دارایی‌ها، سودآوری پایدار و توسعه دسترسی به بازارهای بین‌المللی، جایگاه خود را به عنوان یکی از بازیگران کلیدی در اقتصاد جهانی تثبیت کرده است. پیش‌بینی می‌شود در سال‌های آینده نیز این روند توسعه، در چارچوب سیاست‌های متنوع‌سازی اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های فراگیر، با قدرت ادامه یابد.

جهش چشم‌گیر در فروش تجارت الکترونیکی از طریق «مدی» در عربستان سعودی طی سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۵

گزارش‌های تازه منتشر شده از سوی بانک مرکزی عربستان سعودی نشان می‌دهد که تجارت الکترونیکی در این کشور در سه‌ماهه نخست سال ۲۰۲۵ رشد بی‌سابقه‌ای را تجربه کرده است؛ به طوری که مجموع فروش‌های انجام شده از طریق کارت‌های شبکه پرداخت «مدی»^۱ از مرز

۶۹.۳ میلیارد ریال سعودی عبور کرده و نسبت به دوره مشابه در سال گذشته، افزایش ۵۶ درصدی داشته است.

بر اساس این گزارش، میزان خریدهای انجام شده از طریق «مدی» در بسترهای تجارت الکترونیکی، نسبت به سه‌ماهه پایانی سال ۲۰۲۴ نیز رشدی ۲۶ درصدی را نشان می‌دهد. شمار تراکنش‌ها در سه‌ماهه نخست امسال از ۳۷۰ میلیون مورد فراتر رفته که نشان‌دهنده گسترش چشم‌گیر استفاده از ابزارهای پرداخت دیجیتال در سطح کشور است. آمارها همچنین حاکی از آن‌اند که تنها در ماه مه، فروش تجارت الکترونیکی به ۲۷.۴ میلیارد ریال سعودی رسیده که نسبت به آوریل رشد ماهانه‌ای معادل ۱۸ درصد داشته است. در همین ماه، بیش از ۱۴۷ میلیون تراکنش نیز ثبت شده است.

شایان ذکر است که این ارقام صرفاً شامل تراکنش‌های داخلی انجام شده از طریق کارت‌های «مدی» است و خریدهای صورت گرفته از طریق کارت‌های اعتباری بین‌المللی یا سایر درگاه‌های پرداخت را دربر نمی‌گیرد. این آمارها بیانگر گرایش فزاینده جامعه عربستان به سوی پرداخت‌های الکترونیکی است؛ روندی که در راستای اهداف تحول دیجیتال و توسعه اقتصادی پیش‌بینی شده در چشم‌انداز ۲۰۳۰ این کشور قرار دارد. کارشناسان اقتصادی بر این باورند که این رشد چشم‌گیر، بیانگر شکوفایی محیط تجارت الکترونیکی در عربستان، افزایش اعتماد عمومی به سکوها داخلی و حمایت دولت از بخش فناوری مالی است؛ امری که در چارچوب تلاش‌های دولت برای تنوع‌بخشی به اقتصاد و تقویت زیرساخت‌های اقتصاد دیجیتال قابل تحلیل است.

افزایش گرایش شرکت‌های شورای همکاری خلیج فارس به بازارهای آسیایی برای تامین مالی

در پی تحولات اخیر اقتصادی و تداوم فشارهای ناشی از کاهش قیمت نفت، شرکت‌ها و موسسات مالی در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، به‌ویژه عربستان سعودی، کویت، قطر و امارات متحده عربی، مسیر تازه‌ای را برای تامین مالی پروژه‌های کلان خود در پیش گرفته‌اند. گزارش‌های جدید نشان می‌دهد که وام‌گیرندگان این منطقه به‌طور فزاینده‌ای به بازارهای مالی آسیا روی آورده و از بانک‌های این منطقه برای دریافت وام و تسهیلات اعتباری بهره می‌برند. بر اساس این گزارش‌ها، طی هفته‌های گذشته چندین قرارداد تامین مالی میان شرکت‌های بزرگ خلیج فارس و بانک‌های آسیایی منعقد شده است. شرکت برق سعودی موفق شده است وامی

به ارزش یک میلیارد دلار از موسسات آسیایی دریافت کند. همچنین بانک سعودی فرانسوی^۱ تسهیلاتی به ارزش ۷۵۰ میلیون دلار و بانک ملی کویت ۵۰۰ میلیون دلار از منابع آسیایی جذب کرده‌اند. مجموع وام‌های دریافت‌شده از سوی وام‌گیرندگان خاورمیانه در منطقه آسیا و اقیانوسیه طی سال ۲۰۲۴ به ۵.۲ میلیارد دلار رسیده است؛ رقمی که بالاترین میزان در شش سال گذشته به‌شمار می‌آید.

علت اصلی این گرایش، تلاش کشورهای منطقه برای تامین منابع مالی خارج از بازارهای جهانی و داخلی اوراق قرضه است. در شرایطی که قیمت جهانی نفت همچنان پایین‌تر از سطح تعادلی مورد نظر کشورهای تولیدکننده باقی مانده، (برای نمونه، در عربستان سعودی این سطح حدود ۹۲ دلار برای هر بشکه برآورد می‌شود) دولت‌ها و شرکت‌های خلیج فارس در جست‌وجوی منابع جایگزین برای تامین مالی برنامه‌های پرهزینه‌ی تحول اقتصادی هستند. تنها در عربستان، برنامه تحولی که تحت رهبری ولیعهد محمد بن سلمان اجرا می‌شود، به بودجه‌ای بالغ بر دو تریلیون دلار نیاز دارد. علاوه بر این، سایر کشورهای منطقه نیز درگیر برنامه‌های متنوع‌سازی اقتصادی‌اند که نیازمند سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و منابع مالی گسترده است. برای مثال، قطر، امارات و کویت هر یک به‌طور مستقل پروژه‌هایی را دنبال می‌کنند که هدف آن‌ها کاهش وابستگی به منابع انرژی سنتی و گسترش منابع درآمدی جایگزین است.

شرکت‌های عضو شورای همکاری خلیج فارس با برخورداری از رتبه‌های اعتباری بالا، برای بانک‌های آسیایی گزینه‌هایی جذاب به‌شمار می‌روند. این بانک‌ها نیز، به‌ویژه در کشورهای چون چین، ژاپن و تایوان، به دنبال فرصت‌هایی با بازدهی مناسب هستند و وام‌دهی به شرکت‌های کشورهای حاشیه خلیج فارس را اقدامی سودآور تلقی می‌کنند. در این زمینه، قرارداد اخیر بانک ملی قطر برای دریافت وام دو میلیارد دلاری (با مشارکت حدود ۳۰ بانک آسیایی) نشانگر تمایل بالای نهادهای مالی آسیایی برای تعامل با منطقه است.

به نظر می‌رسد این تغییر مسیر در تامین مالی، بخشی از یک راهبرد گسترده‌تر برای کاهش وابستگی به منابع غربی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های نقدینگی در بازارهای شرقی باشد. نرخ‌های بهره انعطاف‌پذیرتر، شرایط اعتباری رقابتی و آمادگی بانک‌های آسیایی برای ورود به پروژه‌های بلندمدت، از جمله عواملی هستند که این تغییر جهت را تسهیل کرده‌اند. در مجموع، می‌توان

گفت حرکت کشورهای خلیج فارس به سوی بازارهای آسیایی نه تنها بازتابی از چالش‌های مالی پیش‌روی اقتصادهای نفت‌محور است، بلکه نشانگر چرخشی تدریجی به سوی شرق در معماری مالی جهانی است؛ چرخشی که می‌تواند در بلندمدت نقشه‌ی روابط مالی بین‌المللی را دگرگون سازد.

توافق تجاری میان اتحادیه اقتصادی اوراسیا و امارات برای حذف تدریجی تعرفه واردات بر ۸۵ درصد کالاها

اتحادیه اقتصادی اوراسیا و امارات متحده عربی در تاریخ ۲۷ ژوئن و همزمان با اجلاس سران این اتحادیه در مینسک، توافقی را به امضا رساندند که بر اساس آن، تعرفه‌های واردات بر ۸۵ درصد از کالاهای تجاری میان دو طرف به تدریج حذف خواهد شد. این توافق با هدف تسهیل تجارت دوجانبه و گسترش دسترسی متقابل به بازارها انجام گرفته و در صورت اجرای کامل، می‌تواند الگویی نوین در روابط تجاری فرامنطقه‌ای میان اوراسیا و خلیج فارس پدید آورد.

بر اساس اعلام وزارت تجارت و همگرایی قزاقستان، اجرای این توافق بر پایه یک جدول زمان‌بندی مرحله‌ای صورت خواهد گرفت؛ به این معنا که تعرفه‌های گمرکی به صورت تدریجی و نه ناگهانی حذف می‌شوند. کاهش تدریجی تعرفه‌ها، که در ادبیات فنی تجارت بین‌الملل با عنوان «لیبرال‌سازی تدریجی» شناخته می‌شود، به صنایع داخلی فرصت می‌دهد تا در برابر رقابت خارجی آماده شوند و از بروز شوک‌های ناگهانی جلوگیری شود. توافق یادشده تنها پس از تصویب در پارلمان‌ها و نهادهای قانون‌گذاری کشورهای عضو اجرایی خواهد شد. این فرایند ممکن است شامل بررسی‌های اقتصادی، حقوقی و فنی در هر کشور باشد. پس از طی مراحل تصویب، حذف تعرفه‌ها به صورت رسمی آغاز خواهد شد و انتظار می‌رود این روند طی چند سال تکمیل شود.

همزمان با این توافق، اتحادیه اقتصادی اوراسیا یک توافق موقت دیگر نیز با کشور مغولستان به امضا رسانده است. این توافق شامل اعمال رژیم تجاری ترجیحی بر ۳۶۷ قلم کالای اولویت‌دار میان دو طرف است. دوره اجرای این توافق سه‌ساله تعیین شده و در صورت توافق طرفین، برای سه سال دیگر نیز قابل تمدید خواهد بود. برخلاف توافق با امارات، که به حذف تدریجی تعرفه‌ها منتهی می‌شود، توافق با مغولستان صرفاً شامل تخفیف‌های گمرکی است. از

منظر راهبردی، توافق اوراسیا و امارات می‌تواند پیامدهای مهمی برای نظم نوظهور تجاری جهانی دربرداشته باشد. امارات می‌کوشد از این فرصت برای تقویت موقعیت خود به عنوان یک مرکز لجستیکی و صادراتی به بازار اوراسیا بهره‌برداری کند. در مقابل، اتحادیه اوراسیا نیز از امکان دسترسی به یکی از مهم‌ترین بازارهای مصرفی و سرمایه‌گذاری در منطقه خلیج فارس برخوردار خواهد شد.

سرانجام، توافق‌نامه یادشده نه‌فقط با هدف حذف موانع تعرفه‌ای به امضا رسیده، بلکه بستری برای آغاز همکاری‌های گسترده‌تر در حوزه‌هایی مانند قواعد مبدا کالا، استانداردهای فنی و بهداشتی و سازوکارهای حل و فصل اختلافات تجاری فراهم می‌کند. این توافق می‌تواند مقدمه‌ای برای تنظیم موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد جامع‌تر میان اتحادیه اقتصادی اوراسیا و سایر کشورها و مناطق اقتصادی جهان باشد.

امارات شبکه توافق‌نامه‌های تجاری CEPA را به ۲۷ کشور گسترش داد

دولت امارات متحده عربی اعلام کرده است که تا پایان ژوئن ۲۰۲۵، شمار «توافق‌نامه‌های شراکت اقتصادی جامع»^۱ این کشور به ۲۷ توافق‌نامه دوجانبه با کشورهای مختلف جهان رسیده است. از این میان، ۱۰ توافق‌نامه وارد مرحله اجرا شده‌اند و تاثیر قابل توجهی بر حجم تجارت خارجی غیرنفتی و گسترش بازارهای صادراتی امارات گذاشته‌اند. در میان توافق‌نامه‌های اجرایی شده، می‌توان به هند، اسرائیل، اندونزی، ترکیه، اردن، صربستان، موریس، گرجستان، کامبوج و کاستاریکا اشاره کرد. امارات همچنین نخستین توافق شراکت اقتصادی جامع عربی خود را با اردن امضا و اجرایی کرده است؛ توافقی که زمینه تسهیل تجارت، خدمات دیجیتال، سرمایه‌گذاری و انتقال نیروی کار میان دو کشور را فراهم می‌کند. هدف اصلی از این توافق‌نامه‌ها، کاهش یا حذف تعرفه‌های گمرکی بر بیش از ۹۹ درصد کالاها، تسهیل تجارت خدمات، ارتقای صادرات غیرنفتی، توسعه تجارت دیجیتال و حمایت ویژه از شرکت‌های کوچک و متوسط عنوان شده است. این توافقات همچنین امکان دسترسی به بازارهای جدید در آسیا، آفریقا، اروپا و آمریکای لاتین را فراهم کرده‌اند.

بر اساس آمار رسمی، تنها در سال ۲۰۲۴، صادرات غیرنفتی امارات به هند، پس از اجرای توافق‌نامه‌های شراکت اقتصادی جامع، بیش از ۷۵ درصد رشد داشته و ارزش تجارت با اسرائیل

1- Comprehensive Economic Partnership Agreement (CEPA)

به بیش از ۲.۴ میلیارد دلار رسیده است. درباره سایر کشورها نیز شاخص‌های رشد تجارت دوجانبه بین ۱۵ تا ۵۶ درصد متغیر بوده است. این گسترش توافق‌نامه‌ها بخشی از راهبرد ملی امارات در چارچوب برنامه «وطننا ۲۰۳۱» است که هدف آن دستیابی به حجم ۴ تریلیون درهم تجارت خارجی غیرنفتی تا سال ۲۰۳۱ عنوان شده است. با اجرای کامل این توافق‌ها، امارات در مسیر تثبیت جایگاه خود به عنوان قطب تجارت جهانی و مرکز نوآوری اقتصادی منطقه‌ای گام برمی‌دارد.

رشد قابل توجه تجارت خارجی ترکیه در ژوئن ۲۰۲۵؛ جهش ۳۹ درصدی کسری تجاری

آمارهای تازه منتشر شده از سوی وزارت بازرگانی ترکیه نشان می‌دهد که در ژوئن ۲۰۲۵، با وجود ثبت بالاترین نرخ رشد ماهانه صادرات طی یک سال گذشته، کسری تجاری این کشور به دلیل رشد پرشتاب واردات، به طور چشم‌گیری افزایش یافته است. صادرات ترکیه در این ماه با رشد سالانه ۸ درصدی به ۲۰.۵ میلیارد دلار رسید؛ در حالی که واردات با رشد ۱۵.۳ درصدی به ۲۸.۷ میلیارد دلار بالغ شد. بر اساس این آمار، حجم کل تجارت خارجی ترکیه در ژوئن به ۴۹.۲ میلیارد دلار رسید و نسبت به ژوئن ۲۰۲۴، رشدی معادل ۱۲.۱ درصد را تجربه کرد. با این حال، کسری تجاری ماهانه با رشد ۳۸.۸ درصدی، از ۵.۹ میلیارد دلار در ژوئن ۲۰۲۴ به ۸.۲ میلیارد دلار در ژوئن ۲۰۲۵ افزایش یافت. نسبت پوشش صادرات به واردات نیز به ۷۱.۵ درصد کاهش یافت و حتی در صورت کنارگذاری انرژی و طلا، این نسبت تنها ۷۹.۳ درصد بود؛ سطحی که برای خنثی‌سازی شکاف تجاری ناکافی تلقی می‌شود.

روند افزایشی صادرات، نشانه‌ای از تداوم رشد میان‌مدت تجارت خارجی ترکیه است. وزارت بازرگانی ترکیه از عملکرد مطلوب بخش‌های ماشین‌آلات، خودروسازی، نساجی و صنایع غذایی خبر داده است. اتحادیه اروپا همچنان بزرگ‌ترین مقصد صادراتی ترکیه باقی مانده و در نیمه نخست سال ۲۰۲۵، صادرات به این بلوک ۸ درصد افزایش یافته است؛ افزایشی که بخشی از آن به پیشرفت‌های حاصل در چارچوب «گفت‌وگوی تجاری سطح عالی ترکیه - اتحادیه اروپا» نسبت داده می‌شود. مجموع صادرات ترکیه طی ماه‌های ژانویه تا ژوئن ۲۰۲۵ به ۱۳۱.۴ میلیارد دلار رسید که ۴.۱ درصد بیشتر از دوره مشابه سال گذشته است. وزیر بازرگانی، عمر بولات، همچنین از ثبت رکورد صادرات دوازده‌ماهه به ارزش ۲۶۷ میلیارد دلار خبر داده است.

در مقابل، رشد سریع واردات عمدتاً تحت تأثیر قیمت‌های بالای جهانی انرژی، افزایش خرید طلا و تداوم تقاضا برای کالاهای واسطه‌ای صنعتی رخ داده است. واردات ترکیه در شش ماهه نخست سال به ۱۸۰.۹ میلیارد دلار رسید که نشان دهنده افزایشی ۷.۲ درصدی نسبت به سال گذشته است. تداوم وابستگی ترکیه به واردات انرژی و نهاده‌های سرمایه‌ای، شکاف ساختاری تجاری این کشور را تشدید کرده و در ترکیب با نوسانات ارزی و فشارهای تورمی، آسیب‌پذیری‌های اقتصاد کلان را افزایش داده است. تحلیلگران هشدار داده‌اند که در صورت کندی اجرای سیاست‌های جایگزینی واردات، خطر تداوم کسری حساب جاری همچنان پابرجا خواهد ماند.

وزارت بازرگانی ترکیه بار دیگر بر ضرورت تنوع‌بخشی به ترکیب صادراتی، توسعه صنایع با فناوری پیشرفته و گسترش توافقاتی دسترسی به بازار با اروپا، خلیج فارس و آسیای مرکزی تأکید کرده است. دولت همچنین کاهش وابستگی وارداتی، به‌ویژه در حوزه‌های انرژی و فناوری‌های راهبردی را در اولویت قرار داده است. از منظر اقتصاد کلان، تشدید کسری تجاری پیامدهایی مستقیم برای سیاست‌های پولی و مالی کشور به همراه دارد. اقتصاددانان تأثیر این عدم تعادل خارجی را بر مهار تورم، ذخایر ارزی و حق بیمه ریسک ترکیه در بازارهای مالی بین‌المللی به دقت زیر نظر دارند. با وجود حجم بالای تجارت و عملکرد مثبت صادرات، گسترش شکاف وارداتی، اقتصاد ترکیه را در معرض آسیب‌پذیری‌های فزاینده خارجی قرار می‌دهد. داده‌های سه‌ماهه آینده برای ارزیابی میزان اثربخشی اقدامات اصلاحی و سنجش تاب‌آوری بخش خارجی کشور تعیین‌کننده خواهد بود.

احیای مسیر تجاری عراق با سوریه

گذرگاه مرزی القائم - البوكمال، که شهر القائم عراق را به شهر البوكمال سوریه متصل می‌کند، پس از سه سال تعطیلی مقطعی، در تاریخ ۲۴ خرداد ۱۴۰۴ (۱۴ ژوئن ۲۰۲۵) به طور رسمی برای تردد مسافر و تبادل کالا بازگشایی شد. این تصمیم بر اساس ارزیابی امنیتی مشترک میان بغداد و دمشق اتخاذ شده و گامی مهم در راستای عادی‌سازی روابط اقتصادی و لجستیکی میان دو کشور به شمار می‌آید. بازگشایی این معبر نه تنها مرز را برای مبادلات روزمره فعال می‌سازد، بلکه آن را به نقطه‌ای راهبردی در زنجیره‌های تأمین منطقه‌ای تبدیل می‌کند.

در جریان بازسازی این گذرگاه، زیرساخت‌های فنی و لجستیکی آن به طور کامل ارتقاء یافته

است. در بخش بار، سالن مسقفی به مساحت ده هزار مترمربع با تجهیزاتی برای حمل و جابه‌جایی سنگین از جمله جرثقیل‌های چرخ‌لاستیکی ۴۵ تنی احداث شده است. همچنین چهار باسکول توزین محور و سامانه اسکن کامیون‌ها با دستگاه پرنرژری Rap-Scan 7 MeV نصب شده است. در بخش مسافری نیز، سالنی با ظرفیت ۱۵۰۰ نفر در ساعت ایجاد شده که به سامانه صدور آئی روادید مجهز است. افزون بر این، انبار سردی با ظرفیت دو هزار مترمکعب و محوطه‌ای برای ذخیره‌سازی کانتینر به ظرفیت ۶۰۰ TEU آماده بهره‌برداری است. اتصال دیجیتال میان سامانه گمرک عراق^۱ و سیستم گمرک سوریه^۲ از طریق فیبر نوری با سرعت ۱۰ گیگابیت بر ثانیه برقرار شده که امکان تبادل بلادرنگ اطلاعات و صدور پیش‌اظهاری‌ها را فراهم می‌سازد. این تحول سبب کاهش چشم‌گیر زمان ترخیص کالا از ۱۶ ساعت به حدود ۴ ساعت شده و توقف کامیون‌های یخچال‌دار را به کمتر از ۲ ساعت رسانده است.

ساعات فعالیت این گذرگاه از سوی هیئت گذرگاه‌های مرزی عراق، از ساعت ۸ تا ۲۰ برای مسافران و ۹ تا ۱۸ برای حمل کالا تعیین شده است، اما برنامه راه‌اندازی فعالیت ۲۴ ساعته از ابتدای سال ۲۰۲۶ در دستور کار قرار دارد. ظرفیت روزانه این گذرگاه برای عبور ۹۰۰ کامیون و ۶ هزار نفر طراحی شده که دو برابر بیش‌ترین حجم مبادلات ثبت شده در سال ۲۰۱۹ است. همچنین، به منظور تضمین پایداری عملکرد سامانه‌ها، زیرساخت برق اضطراری شامل خط انتقال ۱۳۲ کیلوولت و یک ژنراتور دیزلی با توان ۱.۵ مگاوات‌آمپر در نظر گرفته شده است.

از منظر رویه‌های گمرکی، گذرگاه القائم در زمره نخستین مرزهایی قرار دارد که از دستورالعمل بین‌المللی e-TIR بهره می‌برد. بر اساس این دستورالعمل، کلیه اظهارنامه‌های گمرکی باید دست‌کم شش ساعت پیش از ورود وسیله نقلیه ارسال شوند. از سوی دیگر، تعرفه‌گذاری بر پایه نظام تعرفه یکپارچه^۳ و تحلیل مخاطره گمرکی مبتنی بر سیستم رتبه‌بندی ریسک یا نظام امتیازدهی مبتنی بر پیشینه و خطرپذیری فعالان تجاری انجام می‌گیرد. این ساختار باعث کاهش نرخ بازرسی تصادفی از ۷۰ درصد به ۲۰ درصد شده و به طور میانگین، هزینه ترخیص هر کانتینر را حدود ۱۸۰ دلار کاهش می‌دهد.

1- Iraq Customs Clearance System (ICCS)

2- Automated System for Customs Data (ASYCUDA)

3- Unified Customs Rate (UCR)

در حوزه امنیتی، بازگشایی گذرگاه مشروط به انجام ارزیابی مشترک از سوی لشکر هفتم ارتش عراق و یگان‌های ارتش سوریه بوده است. به منظور تامین امنیت محدوده، ۶۸ دوربین حرارتی ثابت، پهپادهای شناسایی با قابلیت برخاست و فرود عمودی (VTOL-ISR) و گشت‌های زمینی مختلط مستقر شده‌اند. این سطح پوشش امنیتی با استانداردهای سازمان جهانی گمرک^۱ هم‌راستا بوده و مانع از عبور غیرقانونی کالاها و تسلیحات از مرز می‌شود.

گذرگاه القائم - البوكمال در جایگاه پیوندی راهبردی میان سه کریدور منطقه‌ای قرار گرفته است. بر اساس ارزیابی مشترک گمرک‌های عراق و سوریه، پیش‌بینی می‌شود حجم مبادلات غیرنفتی میان دو کشور تا پایان سال ۲۰۲۶ به حدود ۲ میلیارد دلار برسد. این رشد موجب ایجاد بیش از ۳۵۰۰ فرصت شغلی مستقیم در بخش‌های حمل‌ونقل، انبارداری و خدمات پشتیبان خواهد شد و درآمدهای تعرفه‌ای عراق را سالانه بیش از ۱۲۰ میلیون دلار افزایش خواهد داد. افزون بر این، این گذرگاه امکان ارسال کمک‌های بشردوستانه سازمان ملل متحد به شرق سوریه را در چارچوب قطعنامه ۲۷۳۱ شورای امنیت فراهم می‌سازد.

پاکستان با گسترش ناوگان کشتیرانی PNSC سالانه ۴ میلیارد دلار صرفه‌جویی خواهد کرد

نخست‌وزیر پاکستان، شهباز شریف، با هدف کاهش خروج ارز از کشور و تقویت استقلال دریایی، دستور گسترش فوری ناوگان شرکت ملی کشتیرانی پاکستان^۲ را صادر کرده است. این تصمیم در پی بررسی‌های راهبردی وزارت امور دریایی اتخاذ شده؛ بررسی‌هایی که نشان می‌دهد پاکستان سالانه حدود ۶ میلیارد دلار بابت کرایه حمل دریایی به شرکت‌های خارجی پرداخت می‌کند، که از این میزان، بیش از ۴ میلیارد دلار در صورت بهره‌برداری موثر از ناوگان ملی قابل اجتناب است. شرکت ملی کشتیرانی پاکستان، که نهادی دولتی و حامل رسمی پرچم کشور به شمار می‌رود، در حال حاضر کمتر از ۱۲ فروند کشتی در اختیار دارد که عمدتاً برای حمل نفت و فله خشک به کار گرفته می‌شوند. این ناوگان محدود تنها حدود ۱۰ درصد از حجم کل تجارت دریایی کشور را پوشش می‌دهد و در نتیجه، وابستگی شدیدی به ناوگان‌های تحت پرچم خارجی در حوزه واردات و صادرات وجود دارد.

در چارچوب برنامه توسعه جدید، انتظار می‌رود سهم شرکت ملی کشتیرانی در حمل‌ونقل کالای

1- World Customs Organization

2- Pakistan National Shipping Corporation (PNSC)

کشور طی پنج سال آینده به حدود ۳۵ تا ۴۰ درصد برسد. برآوردهای دولت نشان می‌دهد که این اقدام می‌تواند سالانه بین ۳.۵ تا ۴.۲ میلیارد دلار صرفه‌جویی ارزی به همراه داشته باشد. برنامه توسعه ناوگان شامل افزودن ۱۰ تا ۱۵ فروند کشتی جدید از انواع کانتینربر، حامل LNG و فله‌بر است. ظرفیت کل ناوگان نیز قرار است تا سال ۲۰۳۰ از حدود ۷۰۰ هزار تُن (DWT) به بیش از ۲.۵ میلیون تُن افزایش یابد. تمرکز عملیاتی ناوگان جدید بر بنادر کلیدی کشور از جمله کراچی، بندر قاسم و گوادر خواهد بود.

از منظر مالی، اجرای این طرح از طریق سازوکار «مشارکت دولتی - خصوصی» انجام خواهد شد. همچنین، جذب منابع مالی از نهادهای توسعه‌ای چندجانبه نظیر بانک توسعه اسلامی^۱، بانک اگزیم چین و خطوط اعتباری دولتی نیز در دستور کار قرار دارد. دولت پاکستان به منظور تسهیل سرمایه‌گذاری در این حوزه، مشوق‌هایی از جمله معافیت‌های مالیاتی، تخفیف در عوارض گمرکی و سیاست‌های حمایتی پرچم^۲ را طبق سیاست دریایی ۲۰۲۱ این کشور در نظر گرفته است.

در حوزه حقوقی و نهادی، اصلاح و تقویت قوانین مربوط به اولویت‌بخشی به کشتی‌های ثبت شده در پاکستان، تسهیل فرآیند ثبت کشتی، سامانه بیمه و آموزش خدمه از طریق آکادمی دریایی پاکستان نیز پیش‌بینی شده است. این پروژه همچنین با اهداف برنامه توسعه دریایی در چارچوب راهبرد اقتصاد آبی و ابتکارات دریایی CPEC^۳ هم‌راستا خواهد بود. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۳۰، تعداد کشتی‌های عملیاتی به بیش از ۲۵ فروند افزایش یابد و سهم PNSC در بازار حمل‌ونقل دریایی کشور به ۴۰ درصد برسد. از منظر اشتغال‌زایی نیز انتظار می‌رود شمار نیروی انسانی فعال در این حوزه از حدود ۲ هزار نفر کنونی به بیش از ۷ هزار نفر افزایش یابد.

در زمینه مخاطره، چالش‌های مربوط به سرمایه‌گذاری از طریق تامین مالی مشترک و تضمین‌های دولتی کنترل خواهد شد. همچنین، نوسانات نرخ کرایه حمل از طریق ابزارهای پوشش ریسک و قراردادهای بلندمدت مدیریت می‌شود. افزون بر این، مخاطرات ژئوپلیتیکی، از جمله ناامنی در مسیرهایی چون دریای سرخ و تنگه هرمز، با استفاده از بیمه‌های جامع و تنوع‌بخشی مسیرهای کشتیرانی مهار خواهد شد. این ابتکار، گامی کلیدی در جهت درون‌زاسازی زنجیره‌های راهبردی

1- Islamic Development Bank (IDB)

2- Flag Protection

3- China-Pakistan Economic Corridor

حمل و نقل، بهبود تراز حساب جاری و تقویت ظرفیت صنعتی دریایی پاکستان به شمار می‌آید. هدف نهایی این طرح، حرکت به سوی اقتصاد دریایی مستقل، کاهش آسیب‌پذیری‌های خارجی و افزایش حضور راهبردی این کشور در بازار جهانی کشتیرانی است.

توسعه تجارت، وابستگی نفتی و مذاکرات پرچالش پاکستان با شورای همکاری خلیج فارس

آمارهای تازه نشان می‌دهد که کسری تجاری پاکستان با کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس^۱ در سال مالی منتهی به مه ۲۰۲۵ با افزایش ۱۴ درصدی به ۱۲.۴ میلیارد دلار رسیده است؛ در حالی که دولت همچنان در تلاش برای نهایی‌سازی توافق تجارت آزاد (FTA) با این بلوک اقتصادی است. داده‌های رسمی بانک مرکزی پاکستان حاکی از آن است که این کسری، نسبت به دوره مشابه سال گذشته که ۱۰.۹ میلیارد دلار بود، به طور چشم‌گیری افزایش یافته است. بر اساس این داده‌ها، صادرات پاکستان به کشورهای GCC در این بازه زمانی با رشد ۱۶ درصدی به ۵۰.۸ میلیارد دلار رسید، در حالی که واردات نیز با رشد ۱۴ درصدی به ۱۷.۵ میلیارد دلار بالغ شد. شورای همکاری خلیج فارس متشکل از شش کشور عربستان سعودی، امارات متحده عربی، قطر، کویت، عمان و بحرین است.

بخش عمده افزایش کسری تجاری به رشد واردات از امارات متحده عربی نسبت داده می‌شود؛ کشوری که بزرگ‌ترین تامین‌کننده نفت خام پاکستان در میان اعضای GCC به شمار می‌رود. واردات پاکستان از امارات در یازده ماه نخست سال مالی ۲۰۲۵^۲ بیش از ۳۲ درصد افزایش یافته که معادل افزایشی ۱.۵ میلیارد دلاری است. بر این اساس، واردات از امارات در این دوره با جهشی ۴۶ درصدی به ۸.۳۳ میلیارد دلار رسید؛ در حالی که صادرات به این کشور تنها ۳.۹۶ میلیارد دلار ثبت شد. در نقطه مقابل، واردات از عربستان سعودی با کاهش ۱۵ درصدی به ۳.۴۷ میلیارد دلار کاهش یافته است.

افزایش واردات نفت (که بخش مهمی از ساختار وارداتی پاکستان را تشکیل می‌دهد) نقشی کلیدی در افزایش کسری تجاری ایفا کرده است. با وجود اتکای سنگین این کشور به فرآورده‌های نفتی منطقه GCC، پیش‌بینی می‌شود که مجموع هزینه‌های واردات نفت در سال مالی آینده ثابت

1- Gulf Cooperation Council (GCC)

۲- سال مالی پاکستان از اول ژوئیه تا پایان ژوئن سال بعد محاسبه می‌شود، بنابراین FY ۲۰۲۵ به بازه‌ی ۱ ژوئیه ۲۰۲۴ تا ۳۰ ژوئن ۲۰۲۵ اشاره دارد

باقی بماند؛ زیرا قیمت فعلی نفت حدود ۱۰ درصد پایین‌تر از میانگین قیمت دوره ژوئیه تا مه است. این افت قیمت ممکن است اثر افزایشی حجم واردات را خنثی کند. در سال گذشته، پاکستان ۱۷ میلیارد دلار صرف واردات نفت کرد - رقمی که بیش از دو برابر بسته کمک مالی اخیر صندوق بین‌المللی پول^۱ به این کشور است. این نهاد بین‌المللی بارها بر لزوم افزایش صادرات برای تقویت حساب خارجی شکننده پاکستان تاکید کرده است.

در پاسخ به فشارهای بین‌المللی و نیاز به تنوع‌بخشی تجاری، دولت پاکستان مذاکرات دوجانبه و چندجانبه‌ای را برای انعقاد توافقات تجاری ترجیحی و آزاد با کشورهای مختلف آغاز کرده است. از جمله این مذاکرات می‌توان به تلاش‌ها برای نهایی‌سازی توافق تجارت آزاد با GCC، کره جنوبی، ویتنام، شرق آفریقا و آسیای مرکزی اشاره کرد. در سند «بررسی اقتصادی پاکستان» مربوط به سال مالی ۲۰۲۴-۲۰۲۵، توافق تجارت آزاد با GCC و نیز توافق مشارکت جامع اقتصادی با امارات، به عنوان توافقات آینده معرفی شده‌اند. با این حال، برخی کارشناسان درباره مزایای واقعی این توافقات تردیدهایی را مطرح کرده‌اند.

پاکستان تاکنون از توافقات تجاری آزاد، به‌ویژه با چین، منفعت ملموسی کسب نکرده است. حتی در برخی موارد، کسری تجاری افزایش یافته است. توافق تجارت آزاد پاکستان با چین، که در سال ۲۰۰۶ امضا شد، طی سال‌های اخیر نتایج نامطلوبی به همراه داشته است؛ به گونه‌ای که کسری تجاری دوجانبه با چین در سال جاری مالی پاکستان نیز به ۲.۵ میلیارد دلار رسیده است. برخی معتقدند در زمینه تجارت آزاد با خاورمیانه نیز بعید است پاکستان سود قابل‌توجهی کسب کند؛ چراکه بازار کشورهای GCC بسیار رقابتی است و دسترسی جهانی گسترده‌ای دارند. تنها در صورتی می‌توان انتظار منافع داشت که پاکستان در مذاکرات، امتیازهای فوق‌العاده‌ای به دست آورد.

دولت شهباز شریف، افزون بر شورای همکاری خلیج فارس، به دنبال توسعه تجارت با ایالات متحده (بزرگ‌ترین خریدار محصولات نساجی پاکستان) نیز هست. مذاکرات دوجانبه برای کاهش تعرفه‌های متقابل در حال انجام است و انتظار می‌رود به سرعت به نتیجه برسد. در قالب چارچوب توافق سرمایه‌گذاری و تجارت^۲، پاکستان در تلاش برای دسترسی بیشتر به بازار آمریکا

1- International Monetary Fund (IMF)

2- Trade and Investment Framework Agreement (TIFA)

در حوزه صادرات انبه، خرما و گوشت گاو است. در سطح اروپا نیز، موقعیت تجاری پاکستان پس از تمدید وضعیت GSP+ همچنان قوی باقی مانده و دسترسی بدون تعرفه به ۶۶ درصد از خطوط تعرفه‌ای اتحادیه اروپا حفظ شده است. همچنین، از ژانویه گذشته، توافق‌نامه تجارت ترجیحی با سازمان همکاری اقتصادی (ECO)، متشکل از هشت کشور منطقه‌ای، اجرایی شده است.

با وجود این تحولات مثبت، مقام‌های اقتصادی هشدار داده‌اند که ترکیب صادراتی پاکستان همچنان آسیب‌پذیر است. در گزارش وزارت دارایی آمده است: «مسیر کلی صادرات پاکستان نشان می‌دهد که کشور به شمار اندکی از بازارها وابسته است. این مسئله، ضرورت تنوع‌بخشی و گسترش دسترسی جهانی برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر شوک‌های خارجی را برجسته می‌کند.»

آذربایجان در پی توسعه تجارت آزاد با اعضای اکو

جمهوری آذربایجان در چارچوب سیاست گسترش همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای، موفق به انعقاد توافق‌نامه‌های تجارت آزاد با پنج کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو) شده است. گرچه در بیانیه رسمی نام این کشورها به صراحت ذکر نشده، اما با توجه به ساختار سازمان اکو و سابقه همکاری‌های اقتصادی، این توافقات احتمالاً با کشورهای چون قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ازبکستان و برخی اعضای منطقه تجارت آزاد «کشورهای مستقل مشترک‌المنافع»^۱ منعقد شده‌اند. مفاد این توافقات شامل حذف یا کاهش تعرفه‌های گمرکی بر طیف گسترده‌ای از کالاهای صنعتی و کشاورزی، تسهیل سرمایه‌گذاری مشترک، کاهش موانع غیرتعرفه‌ای و ارتقای همکاری‌های گمرکی است. این اقدامات بستر مناسبی برای افزایش مبادلات تجاری و سرمایه‌گذاری میان اعضای اکو فراهم کرده‌اند.

در کنار این توافقات چندجانبه، آذربایجان و ترکیه نیز از سال ۲۰۲۰ یک توافق‌نامه تجارت ترجیحی دوجانبه را به اجرا گذاشته‌اند. این توافق با کاهش تعرفه‌ها بر مجموعه‌ای از کالاهای منتخب، مسیر تجارت بین دو کشور را هموار کرده است. ترکیه به عنوان بزرگ‌ترین شریک تجاری آذربایجان در منطقه اکو، نقش کلیدی در صادرات و واردات کالاهای مصرفی، ماشین‌آلات و به‌ویژه محصولات حوزه انرژی دارد. این توافق‌نامه بخشی از روابط راهبردی و دیرینه دو کشور

1- Commonwealth of Independent States (CIS)

است و با هدف تقویت همگرایی اقتصادی میان باکو و آنکارا طراحی شده است.

از سوی دیگر، آذربایجان در حال نهایی‌سازی توافق‌نامه تجارت ترجیحی با پاکستان است. این توافق که حدود ۱۵ گروه کالایی را شامل می‌شود، معافیت‌های گمرکی و تعرفه‌ای را برای توسعه تجارت دوجانبه پیش‌بینی کرده است. روند مذاکرات در پی سفر نخست‌وزیر پاکستان به باکو در فوریه ۲۰۲۵ در مه همان سال تسریع شده و به مراحل پایانی خود نزدیک شده است. اثرگذاری این سیاست‌ها در آمارهای تجاری اخیر نیز مشهود است. بر اساس گزارش‌های رسمی، حجم تجارت آذربایجان با کشورهای عضو اکو در پنج‌ماهه نخست سال ۲۰۲۵ به بیش از ۳.۵ میلیارد دلار رسیده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشد ۱۰ درصدی را نشان می‌دهد. ترکیه در صدر شرکای تجاری منطقه‌ای آذربایجان قرار دارد و پس از آن قزاقستان و ازبکستان نیز سهم قابل‌توجهی از این مبادلات را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین تا ژوئن ۲۰۲۵، بیش از ۱۰ هزار شرکت وابسته به کشورهای عضو اکو در آذربایجان فعال‌اند و مجموع سرمایه‌گذاری‌های آن‌ها از سال ۱۹۹۵ تاکنون از مرز ۲۲ میلیارد دلار فراتر رفته است؛ نشانه‌ای از پویایی اقتصادی فزاینده در چارچوب سیاست‌های تجارت‌محور باکو در منطقه.

در مجموع، این مجموعه توافقات تجاری نشان‌دهنده تلاش آذربایجان برای تنوع‌بخشی به اقتصاد، تقویت همگرایی منطقه‌ای، گسترش پیوندهای ترانزیتی و تجاری و کاهش وابستگی به بازارهای محدود است. با حذف موانع تعرفه‌ای، بهبود همکاری‌های گمرکی و توسعه فضای سرمایه‌گذاری، آذربایجان توانسته جایگاه خود را به عنوان بازیگری فعال و موثر در منطقه آسیای مرکزی، قفقاز و خاورمیانه مستحکم کند.

پژوهش‌های تازه

گزارش سرمایه‌گذاری جهانی ۲۰۲۵: آنکتاد: ردپای ژئوپلیتیک در اقتصاد جهانی

گزارش سرمایه‌گذاری جهانی سال ۲۰۲۵، که به تازگی از سوی کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل متحد^۱ منتشر شده است، یکی از مهم‌ترین اسناد تحلیلی در حوزه جریان‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی به شمار می‌آید. این گزارش با تمرکز ویژه بر «اقتصاد دیجیتال»، به بررسی روندها، چالش‌ها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۲ در سال ۲۰۲۴ و ترسیم چشم‌انداز آن در

1- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

2- Foreign Direct Investment (FDI)

سال ۲۰۲۵ می‌پردازد و تصویری جامع از پویایی‌های اقتصاد جهانی در این حوزه ارائه می‌دهد. در شرایطی که جهان همچنان با پیامدهای اقتصادی ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹، بی‌ثباتی‌های ژئوپلیتیکی، بحران انرژی و تحولات عمیق فناورانه روبه‌روست، این گزارش با ارائه داده‌های دقیق، تحلیل‌های منطقه‌ای و بخش‌محور و نیز بررسی سیاست‌های نوظهور، به‌ویژه در عرصه دیجیتال، نقشی راهبردی در هدایت تصمیم‌گیران سیاسی، فعالان اقتصادی و نهادهای توسعه‌ای ایفا می‌کند. نکات کلیدی این گزارش در ادامه آمده است:

۱. کاهش ۱۱ درصدی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی واقعی در جهان

در حالی که آمار اسمی نشان می‌دهد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهانی در سال ۲۰۲۴ با رشدی ۴ درصدی به ۱.۵۱ تریلیون دلار رسیده، این افزایش عمدتاً ناشی از ورود سرمایه‌های ناپایدار از کشورهای واسطه‌ای همچون لوکزامبورگ و هلند بوده است. با حذف این جریان‌های انتقالی، واقعیت آن است که FDI واقعی با افتی ۱۱ درصدی، دومین سال پیاپی کاهش را تجربه کرده و شکنندگی ساختاری سرمایه‌گذاری بین‌المللی را برجسته ساخته است.

۲. تمرکز سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه

در میان کشورهای در حال توسعه، تنها ۱۰ اقتصاد عمده موفق به جذب حدود ۷۵ درصد از کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دریافتی شده‌اند. این تمرکز بالا، مانعی جدی برای کشورهای دارای ظرفیت اقتصادی محدود ایجاد کرده و شکاف در دسترسی به منابع سرمایه‌گذاری خارجی را عمیق‌تر کرده است؛ امری که پیامدهای منفی برای رشد پایدار این کشورها به همراه دارد.

۳. اقتصاد دیجیتال؛ تنها حوزه با رشد سرمایه‌گذاری

در شرایطی که اغلب بخش‌های اقتصادی با افت جذب سرمایه مواجه بودند، حوزه اقتصاد دیجیتال عملکردی متمایز داشت. ارزش پروژه‌های این حوزه در سال ۲۰۲۴ دو برابر شده و شرکت‌های فناورانه بیش از ۲۰ درصد از درآمد شرکت‌های چندملیتی بزرگ را به خود اختصاص داده‌اند. این روند بیانگر چرخش سرمایه‌گذاری جهانی به سوی حوزه‌های نوآورانه‌ای چون هوش مصنوعی، خدمات ابری و زیرساخت‌های دیجیتال است.

۴. افت سرمایه‌گذاری در اهداف توسعه پایدار

در سال ۲۰۲۴ میزان سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی چون زیرساخت‌ها، انرژی‌های تجدیدپذیر، نظام‌های کشاورزی و آب و فاضلاب در کشورهای درحال توسعه بین ۲۵ تا ۳۳ درصد کاهش یافت. تنها حوزه سلامت شاهد رشدی محدود بود. این روند، تحقق اهداف توسعه پایدار را با مخاطره مواجه کرده و فاصله کشورهای آسیب‌پذیر از مسیر توسعه پایدار را افزایش می‌دهد.

۵. افت ۴۰ درصدی تامین مالی پروژه‌های بین‌المللی در سه سال اخیر

تامین مالی پروژه‌های بین‌المللی^۱، که نقشی حیاتی در اجرای پروژه‌های زیرساختی در کشورهای درحال توسعه دارد، طی دوره ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ با کاهشی بیش از ۴۰ درصد روبه‌رو بوده است. کشورهای کمتر توسعه‌یافته، که وابستگی بالایی به این شکل از تامین مالی دارند، بیشترین آسیب را متحمل شده‌اند.

۶. افزایش تعداد، کاهش ارزش پروژه‌های صنعتی greenfield

در سال ۲۰۲۴، تعداد پروژه‌های جدید صنعتی (Greenfield) با رشدی ۳ درصدی افزایش یافت، اما ارزش این پروژه‌ها ۵ درصد کاهش پیدا کرد و به ۱.۳۳ تریلیون دلار رسید. این رقم اگرچه دومین سطح تاریخی بالای ثبت‌شده به شمار می‌رود، اما کاهش ارزش پروژه‌ها نشان‌دهنده احتیاط فزاینده سرمایه‌گذاران در تخصیص منابع است.

۷. رشد ادغام و تملک‌های فرامرزی در شرایط عدم قطعیت

ارزش ادغام و تملک‌های فرامرزی^۲ در سال ۲۰۲۴ با رشد ۱۴ درصدی به ۴۴۳ میلیارد دلار رسید؛ افزایشی که عمدتاً ناشی از فعالیت‌های فشرده در بخش‌های فناوری و خدمات مالی بوده است. با این حال، این سطح از سرمایه‌گذاری همچنان کمتر از میانگین ده‌ساله گذشته است و بر استمرار فضای احتیاطی در بازارهای جهانی دلالت دارد.

۸. رشد بی‌سابقه سرمایه‌گذاری در آفریقا

قاره آفریقا در سال ۲۰۲۴ رشد کم‌سابقه‌ای در جذب سرمایه‌گذاری خارجی تجربه کرد و مجموع FDI در این منطقه با افزایش ۷۵ درصدی همراه شد. بخش قابل‌توجهی از این رشد ناشی از پروژه توسعه شهری به ارزش ۳۵ میلیارد دلار در مصر بوده است. حتی با حذف این پروژه،

1- International Project Finance (IPF)

2- Mergers and Acquisitions (M&A)

سرمایه‌گذاری در آفریقا ۱۲ درصد افزایش یافته که بیانگر بهبود تدریجی فضای سرمایه‌گذاری در این قاره است.

۹. کاهش شدید سرمایه‌گذاری در چین

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در چین طی سال ۲۰۲۴ با افتی ۲۹ درصدی مواجه شد؛ کاهشی که در چارچوب روند نزولی کلی در منطقه شرق آسیا قابل تحلیل است. افزایش مخاطرات ژئوپلیتیکی، سیاست‌های محدودکننده سرمایه‌گذاری از سوی کشورهای غربی و کاهش جذابیت بازار داخلی چین از دلایل اصلی این روند نزولی به شمار می‌روند.

۱۰. رشد ۲۳ درصدی سرمایه‌گذاری در آمریکای شمالی

ایالات متحده و کانادا در سال ۲۰۲۴ شاهد جهشی در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بودند. رشد ۲۰ درصدی FDI در ایالات متحده عمدتاً متأثر از اجرای پروژه‌های بزرگ در حوزه نیمه‌رساناها، انرژی‌های پاک و فناوری‌های پیشرفته بوده است. این رشد نشان‌دهنده جذابیت روزافزون زیرساخت‌های فناورانه در آمریکای شمالی است.

۱۱. جهش ۱۴۰ درصدی سرمایه‌گذاری در پروژه‌های نیمه‌رسانا

پروژه‌های جدید در حوزه تولید تراشه و نیمه‌رساناها در سال ۲۰۲۴ با رشدی خیره‌کننده به ۱۲۰ میلیارد دلار رسیدند. سه پروژه از ۱۰ پروژه بزرگ جهانی در این حوزه در ایالات متحده اجرا شده‌اند. این روند، بازتاب‌دهنده تلاش فزاینده کشورها برای کاهش وابستگی به زنجیره‌های تامین آسیایی و تقویت ظرفیت‌های داخلی در صنایع راهبردی است.

۱۲. کاهش ارزش پروژه‌های تامین مالی پروژه‌های بین‌المللی در سال ۲۰۲۴

در سال ۲۰۲۴، ارزش پروژه‌های تامین مالی پروژه‌های بین‌المللی با افتی ۲۶ درصدی مواجه شد. این کاهش بیش از همه بر کشورهای با درآمد پایین تأثیر گذاشت و روند توسعه زیرساخت‌ها در این کشورها را مختل کرد.

۱۳. ثبات نسبی در صنایع وابسته به زنجیره تامین جهانی

صنایعی همچون خودروسازی، ماشین‌آلات و تجهیزات اتوماسیون با وجود نوسانات محیط اقتصاد جهانی، رشد اندک اما پایداری را تجربه کردند. سرمایه‌گذاران در این حوزه‌ها با هدف افزایش

تاب‌آوری، به دنبال تنوع‌بخشی جغرافیایی در زنجیره‌های تامین هستند.

۱۴. رشد ۱۰۷ درصدی سرمایه‌گذاری در پروژه‌های دیجیتال

پروژه‌های مرتبط با اقتصاد دیجیتال، از جمله مراکز داده، خدمات ابری و فناوری‌های مالی (فین‌تک) در سال ۲۰۲۴ با رشدی ۱۰۰ درصدی به ۷۷ میلیارد دلار رسیدند. این رشد چشم‌گیر به دلیل حمایت‌های دولتی و افزایش مداوم تقاضا از سوی مصرف‌کنندگان و کسب‌وکارها رقم خورده است.

۱۵. تاثیر سیاست‌های تعرفه‌ای و نظارت‌های مقرراتی بر مسیر FDI

اعمال تعرفه ۱۰ درصدی آمریکا بر واردات از ۵۹ کشور (از آوریل ۲۰۲۵) و تشدید نظارت‌های مقرراتی در ایالات متحده و اروپا، موجب شده شرکت‌های چندملیتی مسیرهای سرمایه‌گذاری خارجی خود را بازنگری کرده و برای کاهش مخاطره، به تغییر جهت راهبردی در تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌ای روی آورند.

۱۶. کاهش واقعی ۲۴ درصدی خروج سرمایه از کشورهای توسعه‌یافته

اگرچه آمار اسمی حاکی از رشد ۸ درصدی در خروج سرمایه از کشورهای توسعه‌یافته است، اما با حذف جریان‌های مالی غیرواقعی، کاهش واقعی ۲۴ درصدی مشاهده می‌شود؛ کاهشی که عمدتاً به افت فعالیت سرمایه‌ای در اروپا بازمی‌گردد.

۱۷. افت شدید سرمایه‌گذاری در صنایع استخراجی و مواد معدنی حیاتی

سرمایه‌گذاری در پروژه‌های مربوط به صنایع استخراجی و مواد معدنی حیاتی طی سال ۲۰۲۴ با کاهش ۴۸ درصدی مواجه شد. علت اصلی این افت، نوسانات شدید در بازار و کاهش قیمت حامل‌های انرژی و مواد معدنی راهبردی، از جمله لیتیوم و کبالت بوده است.

۱۸. سقوط کم‌سابقه سرمایه‌گذاری در اتحادیه اروپا، به‌ویژه آلمان

در اتحادیه اروپا، FDI با کاهش ۴۴ درصدی روبه‌رو شد. آلمان، به عنوان موتور اقتصادی این بلوک، با افت کم‌سابقه ۸۹ درصدی در صدر کاهش سرمایه‌گذاری قرار گرفت. این وضعیت نشان‌دهنده ترکیبی از بی‌ثباتی ژئوپلیتیکی، کاهش تقاضای داخلی و ضعف ساختاری در اقتصاد اروپا است.

۱۹. پایداری نسبی سرمایه‌گذاری در آسیا

برخلاف روند نزولی جهانی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در آسیا، به‌ویژه در کشورهای عضو آسه‌آن، رشد ۱۰ درصدی را تجربه کرد و هند نیز موفق به حفظ سطح سرمایه‌گذاری شد. این روند تأکیدی بر جایگاه روبه‌رشد آسیا به عنوان قطب پایدار جذب سرمایه‌گذاری جهانی است.

۲۰. چشم‌انداز منفی برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۵

افزایش بی‌ثباتی اقتصادی، کاهش پیش‌بینی رشد تولید جهانی و تجارت و نوسانات بازارهای مالی، چشم‌انداز سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۵ را تیره کرده‌اند. داده‌های مربوط به سه‌ماهه نخست سال نیز نشانه‌هایی از رکود شدید در پروژه‌ها و معاملات بین‌المللی را منعکس می‌کند.